

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу

(м. Харків, 20–21 жовтня 2016 року)

За загальною редакцією професора К. В. Гусарова

Харків
«Право»
2016

УДК 347.9
ББК 67.310я431
Ц85

Ц85 **Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.**

ISBN 978-966-937-089-1

Тези доповідей учасників конференції присвячені 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка почала функціонувати як самостійний науковий підрозділ вищого навчального закладу 1 вересня 1966 р. на виконання наказу Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 262 від 27 квітня 1966 р. За півстолітню діяльність науковий колектив кафедри здійснив вагомий внесок у розвиток науки цивільного процесуального права як на теренах України, так і за її межами, брав активну участь у вдосконаленні цивільного процесуального законодавства, тим самим затвердивши свій науковий та професійно-практичний авторитет як впливової процесуальної цивілістичної наукової школи.

Для науковців, викладачів, студентів юридичних ВНЗ і всіх, хто цікавиться питаннями цивільного процесу.

УДК 347.9
ББК 67.310я431

ISBN 978-966-937-089-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

протягом декількох тисячоліть шукало відповідь на питання чи має право власник, що втратив володіння, на безумовну та необмежену віндикацію («де свою річ знаходжу, там її віндикую» – *ubi rem meam invenio, ibi vindico*). Але на сьогодні практично у всіх правопорядках діє обмежена віндикація, яка встановлюється в цілях обороту. Тобто між «двох зол» (захистити у всіх випадках власника чи захистити добросовісного набувача) шукається найбільш ефективна для обороту формула, хоч може і не завжди справедлива з точки зору захисту права власності.

Отже, якщо відповідач – недобросовісний незаконний володілець – вимога власника про вилучення майна підлягає задоволенню у всіх випадках.

Якщо відповідач – добросовісний незаконний володілець, то умовами задоволення позову є (тобто річ повертається власнику): по-перше, набуття майна безоплатно; по-друге, майно втрачене позивачем або особою, якій він передав майно у володіння, поза їх волею. Наприклад, вчинення правочину під впливом обману, насильства, зловмисної домовленості представника власника з другою стороною, чи якщо майно, яке вибуло з володіння на підставі рішення суду, яке в подальшому було скасовано (постанови Верховного Суду України від 15 квітня 2014 р. № 6-146ц13; від 11 червня 2014 р. у справі № 6-52ц14, від 2 вересня 2015 р. № 6-1168ц15). Так само майно, яке вибуло з володіння власника на підставі рішення третейського суду, ухваленого щодо цього майна, але в подальшому скасованого, вважається таким, що вибуло з володіння власника поза його волею (постанови Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України: від 28 січня 2015 р. у справі № 6-218ц14; від 24 червня 2015 р. № 6-251ц15).

Віндикація не допускається (тобто позов не задовольняється), якщо: по-перше, позивач вимагає повернути гроші або цінні папери на пред'явника, що існують у документарній формі; по-друге, майно вибуло з володіння з волі позивача; по-третє, майно набуто в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Звичайно, що умови задоволення позову та випадки, коли віндикація не допускається, мають бути проаналізовані докладно окремо, що не дозволяє обсяг цієї доповіді.

Жушман М. В.,

доцент кафедри цивільного процесу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ»

Стаття 1 Закону України «Про виконавче провадження» [1] визначає виконавче провадження як завершальну стадію судового провадження і примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) (далі – рішення) – сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що

визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Законом України «Про виконавче провадження» встановлені певні вимоги щодо внутрішнього змісту виконавчих документів, які повинні містити назву, посилання на орган чи посадову особу, що видала документ, дані про стягувача та боржника, тощо. Законом можуть бути встановлені також інші додаткові вимоги до виконавчих документів.

Аналіз чинного законодавства дає підстави стверджувати, що будь-які виконавчі документи, які надходять на примусове виконання до органів державної виконавчої служби або приватних виконавців, мають відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження». А тому виконавець зобов'язаний прийняти до виконання оригінал виконавчого документа і відкрити виконавче провадження, якщо не закінчився строк пред'явлення виконавчого документа до виконання і цей документ відповідає вимогам, передбаченим цим Законом, та пред'явлений до виконання до органу виконавчої служби за належним місцем виконання рішення. Відповідно до ч. 5 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» виконавець не пізніше наступного робочого дня з дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження.

Стаття 369 ЦПК України [2] передбачає, що виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» у виконавчому документі повинно бути зазначено:

- 1) назва і дата видачі документа, найменування органу, прізвище, ім'я, по батькові та посада посадової особи, яка його видала;
- 2) дата прийняття і номер рішення, згідно з яким видано документ;
- 3) повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та, за наявності, по батькові (для фізичних осіб) стягувача та боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або адреса місця проживання чи перебування (для фізичних осіб), дата народження боржника – фізичної особи;
- 4) ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань стягувача та боржника (для юридичних осіб – за наявності);
- 5) резолютивна частина рішення, що передбачає заходи примусового виконання рішень;
- 6) дата набрання рішенням законної сили (крім рішень, що підлягають негайному виконанню);
- 7) строк пред'явлення рішення до виконання.

У виконавчому документі можуть зазначатися інші дані (якщо вони відомі суду чи іншому органу (посадовій особі), що видав виконавчий документ), які ідентифікують стягувача та боржника чи можуть сприяти примусовому виконанню рішення, зокрема реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання в установленому

порядку відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті) боржника (для фізичних осіб – платників податків), місце роботи боржника – фізичної особи, місцезнаходження майна боржника, реквізити рахунків стягувача і боржника, номери їх засобів зв'язку та адреси електронної пошти.

Таким чином, ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» містить вимогу про наявність у виконавчому документі однієї з обов'язкових ідентифікуючих ознак фізичної особи, яка бере участь як сторона у виконавчому провадженні в якості боржника, – дата народження фізичної особи. У випадку, якщо виконавчий документ не відповідає вимогам зазначеної статті, виконавець на підставі п. 6 ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» повертає виконавчий документ стягувачу.

Стаття 119 ЦПК України [3] визначає вимоги до форми та змісту позовної заяви:

1. Позовна заява подається в письмовій формі.

2. Позовна заява повинна містити:

1) найменування суду, до якого подається заява;

2) ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі;

3) зміст позовних вимог;

4) ціну позову щодо вимог майнового характеру;

5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;

6) зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, наявність підстав для звільнення від доказування;

7) перелік документів, що додаються до заяви.

Вказана норма ЦПК України не містить імперативного припису щодо зазначення в позовній заяві дати народження сторін. Таким чином, у випадку, якщо в процесі судового розгляду справи судом не буде отримана така інформація, в майбутньому це призведе до видачі виконавчого документа, який не відповідає вимогам ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження», що, у свою чергу, призведе до неможливості пред'явлення виконавчого документа до виконання. Про неможливість пред'явлення виконавчого документа до виконання, який не відповідає вимогам закону, свідчить і судова практика, наприклад: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 20.04.2006 р. № 01–8/908 «Про Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо примусового проникнення до житла, виїмки та вилучення документів виконавчого провадження”»; Постанова Вищого господарського суду України від 02.06.2008 р. № 5–4/1-06-137; Оглядовий лист Вищого адміністративного суду України від 09.01.2008 р. № 7/9/1/13–08 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби.

Вирішенням окресленої проблеми нами вбачається в необхідності внесення відповідних змін до ЦПК України щодо обов'язку суду отримати інформацію про дату народження фізичної особи – сторони по справі, у випадку відсутності такої інформації в матеріалах справи.

Література

1. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
2. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
3. Виконавче провадження : навч.-практ. посіб. / В. В. Комаров, В. В. Баранкова, В. А. Бігун та ін. ; за заг. ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2014. – 704 с.
4. Курс цивільного процесу : підручник / за ред. В. В. Комарова ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

Зуб О. Ю.,

*аспірант кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПОСИЛЕННЯ ПРИВАТНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ЙОГО БАЗОВИХ ПРИНЦИПІВ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Тенденція до розширення свободи в обранні форм реалізації прав цивільно-правового характеру; відхід від радянського стереотипу, за якого цивільна справа, що розглядається в суді, має обов'язково закінчуватися ухваленням рішення¹ й «останнє слово» щодо подальшого руху справи залишається за судом; посилення втілення принципів диспозитивності та змагальності в цивільному судочинстві, яке впливає, з одного боку, з положення, що, перш за все, сторони мають вживати всіх можливих дій, задля ліквідації між ними спору в досудовому та судовому порядках (не перекладати тягар вирішення справи на суд, а постійно намагатися врегулювати спір), з другого – посилення застосування формальної істини в законодавчій регламентації відправлення правосуддя в цивільних справах, – неминуче призвели до зміни змісту принципів цивільного процесу, їх втілення та меж. Це свідчить про тенденцію зміщення співвідношення публічності та приватності в цивільному процесі у бік приватності.

Дослідженням принципів у науці цивільного процесуального права займалися багато вчених-процесуалістів, однак у згаданому розрізі принципи цивільного процесу розглядалися лише частково [1, с. 181–195; 2, с. 13–31; 3, с. 89–98].

У зв'язку з вищеописаними факторами модернізації зазнали насамперед три базових принципи відправлення правосуддя в цивільних справах: законності, диспозитивності та змагальності.

Диспозитивність як рушійний принцип цивільного процесу постійно розвивається. Якщо за чинного Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) особи, які беруть участь у справі, наділені правами, реалізація яких впливає на рух цивільної справи під час її розгляду в суді та по вертикалі інстанційних циклів, то за проектом змін до ЦПК України від 8 квітня 2016 р., запропонованим Радою з питань судової реформи, втілення принципу диспозитивності розширено ще й до вибору процесуального регламенту, у порядку якого буде розглядатися цивільна

¹ Маються на увазі, по-перше, рудименти принципу об'єктивної істини в цивільному процесі, по-друге, орієнтація та спрямованість справи на отримання рішення суду.